

Поліщук В.С.,*к.е.н., доцент кафедри туризму і економічної теорії
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка,
м. Кам'янець-Подільський*

ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

В статті автор звертає увагу на порядок визначення фінансового результату підприємств, розкриває послідовність здійснення розрахунків величини їх доходу.

Ключові слова: формування, діяльність, фінанси, дохід, результат, податок.

Постановка проблеми. В умовах ринкових відносин важливе значення має спроможність підприємства працювати прибутково. Оскільки саме прибуток є основним чинником, який безпосередньо впливає на можливість забезпечення фінансування багатьох його програм, пов'язаних з розширенням потужностей, підвищенням якості продукції, зміцненням конкуренції підприємства, тощо. Тому питання про порядок формування прибутку є досить важливим і актуальним, оскільки в Україні на даний час існують різні підходи до вирішення даної проблеми і тому ми вважаємо, що питання про вибір найбільш раціональних шляхів і методів формування прибутку підприємства в умовах ринку є одним із ключових.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід відмітити, що питанням формування прибутку підприємства приділяли і приділяють увагу ряд провідних вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів. Серед них найбільш відомими є: Покропивний С.Ф. [1], Измайлова К.В. [3], Коробов Н.Я. [4], Єрмаков О.Є. [2] і ряд інших, які на сторінках своїх праць не виражають єдиної позиції щодо шляхів, методів і джерел формування прибутку підприємства (різних форм власності) в умовах ринку.

Мета досліджень. Узагальнити і розкрити суть найбільш обгрунтованих підходів щодо формування прибутку підприємств.

Матеріал і методика досліджень. В ході наших досліджень нами були опрацьовані (теоретично) і аргументовані вдалі, на наш погляд, підходи, щодо формування прибутку підприємства в умовах ринкових відносин, провідних вітчизняних вчених, які займалися вивченням і вирішенням даної проблеми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Прибуток підприємств формується, як стверджує вчений Бондар Н.М. [2], виходячи з фінансових результатів його операційної та фінансово-інвестиційної діяльності.

Під операційною діяльністю розуміють основну діяльність підприємства (виробництво або реалізація продукції, товарів, надання послуг, виконання робіт), яка є головною метою його створення, а також всі інші види діяльності, які не є фінансовою або інвестиційною діяльністю.

До фінансової відноситься діяльність, яка призводить до зміни розміру та складу власної і залученого підприємством капіталу (випуск підприємством корпоративних та боргових цінних паперів, отримання та погашення кредитів, викуп власних акцій, погашення випущених підприємством облігацій тощо). Інвестиційна діяльність підприємства передбачає придбання та продаж необоротних активів, а також фінансових інвестицій.

Порядок визначення фінансового результату від звичайної діяльності складається з двох етапів: на першому етапі обчислюється прибуток (збитки) від операційної діяльності, на другому – від фінансової та інвестиційної (рис. 1).

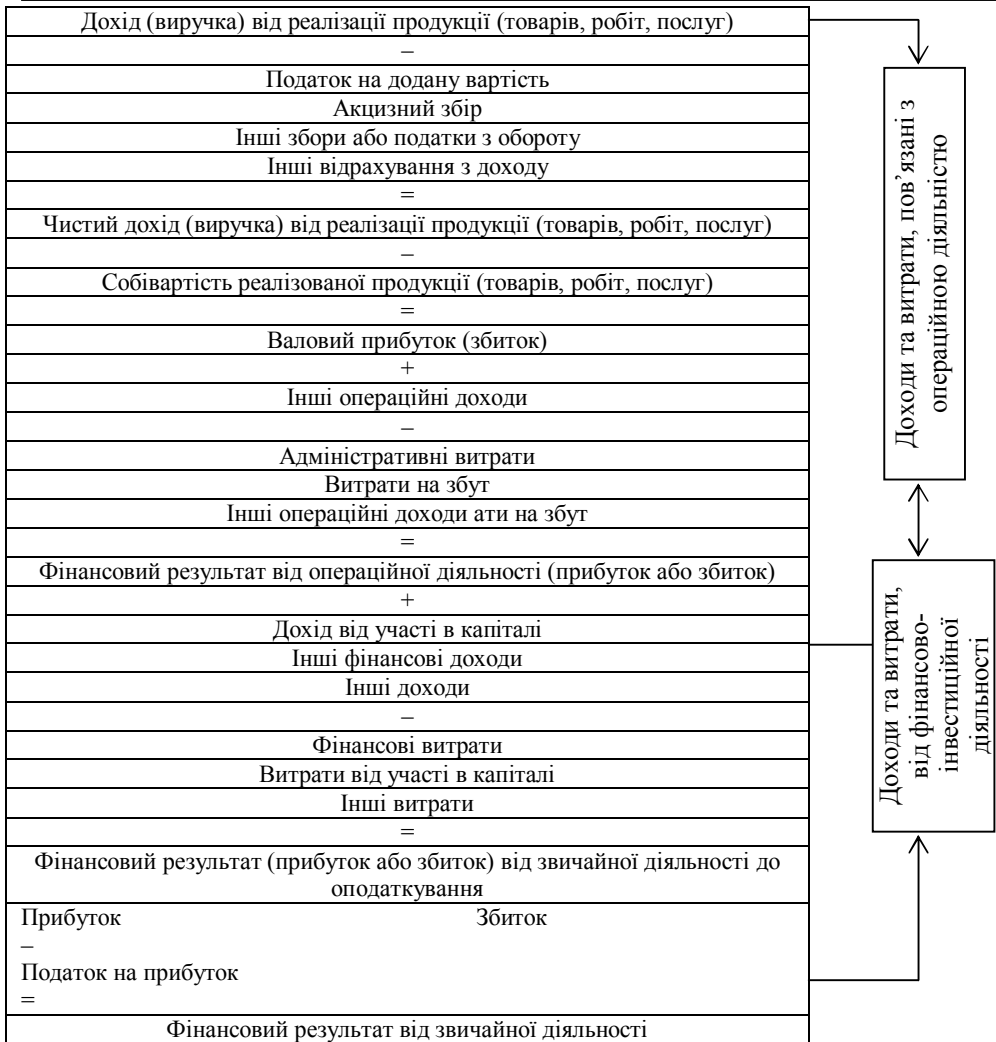

Рис. 1. Порядок визначення фінансового результату підприємства від звичайної діяльності

Визначення фінансового результату від операційної діяльності підприємства передбачає здійснення наступних кроків: 1) обчислення чистого доходу (виручки) від реалізації продукції, (товарів, робіт, послуг); 2) розрахунок валового прибутку; 3) обчислення прибутків (збитків) від операційної діяльності.

Розглянемо послідовність здійснення розрахунків.

1. Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – це загальний дохід підприємства від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тобто з урахуванням включених сум непрямих податків (акцизного збору, податку на додану вартість) та без урахування наданих знижок, вартості повернутих покупцями товарів. Він зменшується на такі податки, збори і вирахування, як:

- податок на додану вартість – це сума податку додану вартість, яка була включена до складу доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, послуг).
- акцизний збір – сума, врахована у складі доходу (виручки) від реалізації під-акцизної продукції (товарів, робіт, послуг).

Інші вирахування з доходу – сума наданих знижок, вартість реалізованих, але повернутих покупцями товарів та інші суми, що підлягають вирахуванню з доходу від реалізації. Зменшення доходу підприємства на суму зазначених податків, зборів і вирахувань дозволяє отримати чистий дохід (виручку) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) підприємства.

2. Розрахунок валового прибутку (збитку) підприємства проводиться так: від чистого доходу віднімають собівартість реалізованої продукції, яка формується з операційних витрат, безпосередньо пов'язаних з виробництвом цієї продукції.

До валового прибутку (збитку) додаються інші отримані підприємством операційні доходи. До них відносяться доходи від реалізації іноземної валюти, інших оборотних активів (крім фінансових інвестицій), доходи від надання в оренду майна тощо.

Для обчислення фінансового результату діяльності підприємства валовий прибуток зменшується на:

- адміністративні витрати – загальногосподарські витрати, пов'язані з управлінням та обслуговуванням підприємства: витрати на утримання адміністративно-управлінського персоналу; витрати на утримання основних засобів загальногосподарського призначення (орендні платежі, податки, амортизація, страхування, поточний ремонт), комунальні послуги, охорона та ін.; витрати на зв'язок; інші витрати загальногосподарського призначення.
- витрати на збут – це витрати, пов'язані з реалізацією продукції, товарів: витрати на пакувальні матеріали та ремонт тари; оплата праці та комісійні продавцям, торговим агентам, робітникам відділу збуту та складів, водіям тощо; витрати на рекламу та дослідження ринку; інші витрати, пов'язані зі збутом (відрядження, транспортування продукції підприємства покупцям, страхування доставки тощо).
- інші операційні витрати – включають: собівартість реалізованих виробничих запасів; сумнівні (безнадійні) борги дебіторів (боржників) підприємства; втрати від знецінення запасів; інші витрати, що виникають в процесі операційної діяльності підприємства, крім тих, що включаються до собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг).

3. Різниця між валовим прибутком (збитком) та зазначеними витратами становить фінансовий результат від операційної діяльності підприємства. Він корегується на суми доходів (збільшується) та витрат (зменшується), пов'язаних з інвестиційною та фінансовою діяльністю:

- дохід від участі у капіталі – це дохід, отриманий підприємством від здійснених ним інвестицій в асоційовані, дочірні або спільні підприємства, облік яких здійснюється методом участі у капіталі;
- інші фінансові доходи – включають: отримані підприємством дивіденди та інші доходи від здійснених ним фінансових операцій;
- інші доходи – дохід від реалізації фінансових інвестицій, необоротних активів та майнових комплексів та інші доходи, не пов'язані з операційною діяльністю підприємства.

- фінансові витрати – витрати на сплату процентів та інші витрати підприємства, пов'язані з залученням позичкового капіталу;
- втрати від участі в капіталі – відображається збиток підприємства, спричинений його інвестиціями в асоційовані, дочірні або спільні підприємства, облік яких здійснюється методом участі у капіталі;
- інші витрати підприємства включають: собівартість реалізованих фінансових інвестицій, необоротних активів, майнових комплексів; втрати від зниження курсу валюти, якою підприємство володіє на банківських рахунках (і яка не використовується ним під час операційної діяльності); втрати від уцінки фінансових інвестицій та необоротних активів; інші витрати, що виникають в процесі нормального функціонування підприємства, але які не пов'язані з операційною діяльністю підприємства.

Таким чином, отримуємо фінансовий результат (прибуток або збиток) від звичайної діяльності підприємства, що підлягає оподаткуванню.

Чистий прибуток, який залишився в розпорядженні підприємства, в кінці року використовується лише за трьома напрямками: збільшення власного капіталу, виплати акціонерам дивідендів та на виплати засновникам підприємства.

Іншим чином визначається прибуток підприємства згідно з діючим в Україні податковим законодавством. Оподатковуваний прибуток підприємства визначається як різниця між отриманими у звітному періоді валовими доходами, понесеними валовими витратами і амортизаційними відрахуваннями:

$$\text{П-ВД-ВВ-АВ}, \quad (2)$$

де П – прибуток, визначений згідно діючого в Україні податкового законодавства (гр.од.);

ВД – валовий дохід, отриманий підприємством за певний період (гр.од.);

ВВ – валові витрати, понесені підприємством за певний період (гр.од.);

АВ – сума амортизаційних відрахувань за певний період (гр.од.).

В Законі України «Про оподаткування прибутку підприємства» від 28.12.1994 року № 9 334/94-ВР у редакції Закону України від 22.05.1997 року № 283/97-ВР (із подальшими змінами і доповненнями) визначено склад валових доходів і витрат підприємства.

Валовий дохід представляє собою загальну суму доходу підприємства від усіх видів його діяльності, отриманого або нарахованого протягом певного періоду в грошовій, матеріальній або нематеріальній формі як на території України, так і за її межами.

Валові витрати включають суму будь-яких витрат підприємства у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, які здійснюються в якості компенсації вартості товарів (робіт, послуг) що будуть використовуватись під час підготовки, організації, ведення виробництва, продажем продукції. До складу валових витрат не включаються витрати на потреби, не пов'язані з веденням господарської діяльності (організація та проведення прийомів, презентацій, придбання лотерей), а також витрати, пов'язані з придбанням, модернізацією та іншими поліпшеннями основних фондів підприємства.

Має певні особливості і нарахування амортизації основних фондів та нематеріальних активів. Амортизації підлягають лише основні фонди та нематеріальні активи, які пов'язані з виробничим використанням. Невиробничі основні фонди не підлягають амортизації.

Згідно із Законом України «Про оподаткування прибутку підприємств» основні фонди, що пов'язані з виробничим використанням розподіляються за групами, до яких належать:

- група 1 – будівлі, споруди, їх структурні компоненти та передавальні пристрої, в т.ч. житлові будинки та їх частини (квартири і місця загального користування);
- група 2 – автомобільний транспорт та вузли (запасні частини) до нього, меблі, побутові, електронні, оптичні, електромеханічні прилади та інструменти, включаючи електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації, інформаційні системи, телефони, мікрофони та рації, інше конторське обладнання, устаткування та прилади до них;
- група 3 – будь-які інші основні фонди, не включені до гр.1 та гр. 2.

Звітним періодом для підприємства-платника податку є квартал. До балансової вартості окремого об'єкта по основним фондам першої групи та балансової вартості другої і третьої групи основних фондів станом на початок звітного періоду застосовуються такі норми амортизації: для гр. 1 – 1,25 %; для гр. 2-6,25 %; для гр. 3-3,75 %.

Висновки. На основі вище викладеного матеріалу ми можемо зробити висновок про те, що прибуток підприємства, визначений згідно методикам бухгалтерського та податкового обліку буде різним, оскільки відповідає різним цілям: у першому випадку – визначенню реального економічного результату діяльності підприємства; у другому – розрахунку бази оподаткування з метою наповнення надходженнями бюджету України.

Тому, прийняття рішення щодо ефективності діяльності підприємства необхідно здійснювати тільки на підставі даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Список використаних джерел

1. Економіка підприємств / За ред. С.Ф. Покропівного. – К.: КНЕУ, 2000.
2. Єрмаков О.Є., Бондар Н.М., Калина А.В. та ін. Економіка підприємства: Навч. посіб. для дистанційного навчання / Уклад О.Є. Єрмаков та ін. – К.: Ун-т «Україна», 2004.
3. Измайлова К.В. Фінансовий аналіз: Навч. посібник. – К.: МАУП, 2000.
4. Коробов Н.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств. – К.: Т-во «Знання», КООО, 2000.

Summary. In the article the author pays attention to the procedure for determining financial results, revealing the sequence of calculations the value of their income.

Key words: formation, activities, finances, income, result, tax.

УДК [339.178.3:339.187.6](477)

Попова С.М.,

*к.е.н., д.ю.н, професор кафедри загальноправових дисциплін
Харківського національного університету внутрішніх справ,
м. Харків*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ ТА ФАКТОРИНГУ

У статті досліджено нормативно-правові акти чинного законодавства, що виступають правовою основою здійснення лізингових та факторингових операцій. Автором визначено фінансовий лізинг та факторинг у відповідності до міжнародних правових норм, що є необхідним на сучасному етапі розвитку України.

Ключові слова: правове регулювання, міжнародні договори, фінансовий лізинг, факторинг, лізингодавець, лізингоодержувач, боржник, фактор.